

*Biljana Lj. Sikimić**
Balkanološki institut SANU
Beograd

VIDLJIVOST KARAŠEVSKOG GOVORA U JAVNOM PROSTORU

Prilog se zasniva na antropološko-lingvističkim terenskim istraživanjima Karaševaka obavljenim tokom oktobra i novembra 2015. kada su dokumentovani i javni natpisi u karaševskim naseljima i posebno natpisi na nadgrobnim spomenicima. Rumunski zakon o lokalnoj javnoj administraciji (2001), obezbeđuje upotrebu dvojezičnih natpisa na lokalnim institucijama i putnim oznakama naselja (kao i komunikaciju sa službenicima lokalne uprave) ako broj govornika nekog manjinskog jezika prelazi prag od 20% u komuni, opštini odnosno županiji. Na javnim mestima u Karaševu, isključivo na rumunskom jeziku su napisani nazivi prodavnica, reklame i različita komunalna obaveštenja. Terensko istraživanje je potvrdilo postojanje dvojezičnih rumunsko-hrvatskih natpisa na svim lokalnim institucijama i putnim oznakama, kao i na javnim spomenicima u Karaševu i Lupaku. Isključivo standardni hrvatski jezik u upotrebi je na verskim spomenicima (na primer, na križnom putu u Karaševu) i natpisima koji pripadaju Zajedništvu Hrvata u Rumunjskoj. Ipak, na katoličkim crkvama u ovoj oblasti još uvek postoje i natpisi na latinskom jeziku. Što se vidljivosti karaševskog govora tiče, od javnih mesta prisutan je u unutrašnjosti crkve u Lupaku, na potpisima ispod verskih slika. Karaševski govor najvidljiviji je u privatno-javnom prostoru groblja, odnosno na nadgrobnim spomenicima na svim istraženim karaševskim grobljima.

Ključne reči: Karaševo, jezički pejzaž, javni natpisi, karaševski govor, hrvatski jezik

*Biljana.sikimic@bi.sanu.ac.rs

Pisani jezik u javnom prostoru predmet je sociolingvističkih istraživanja jezičkog pejzaža: vidljivost nekog jezika može da ukaže na postojanje razlike između zvanične jezičke politike i trenutnog realnog stanja jer se analize zasnivaju na fotografskoj dokumentaciji svih natpisa u nekoj oblasti, naselju ili delu naselja. Orijentisana uglavnom na urbane centre, tek u novije vreme istraživanja jezičkog pejzaža okreću se ruralnim javnim prostorima.¹ Ovaj prilog, osim sinhronog stanja manjinske jezičke politike u Rumuniji (vidljivost hrvatskog jezika na službenim natpisima u karaševskim naseljima), ima za cilj da pokaže mogućnosti uvida u dijahronu perspektivu lokalne, karaševske jezičke politike tako što uzima u obzir i starija jezička svedočanstva, uglavnom sakralne prirode, koja u Karaševu koegzistiraju sa novim službenim natpisima na javnim institucijama.

Prilog nema za cilj da uz jezičku vidljivost razmatra i brojne, vrlo kontradiktorne teorije o etničkom poreklu i lingvističkoj pripadnosti Karaševaka. Za sociolingvistički pristup koji uvažava realno stanje aktuelne jezičke politike važno je da se Karaševci danas dominantno izjašnjavaju kao Hrvati i da svoj govor pišu isključivo latinicom. U karaševskim školama nastava se odvija na rumunskom i hrvatskom jeziku, a lokalni časopis („Hrvatska grančica“) je takođe dvojezičan – štampa se na rumunskom i hrvatskom jeziku.²

Rumunski zakon o lokalnoj administraciji (*Legea administrației publice locale*, zakon broj 215, donet 23. 4. 2001), garantuje upotrebu dvojezičnih natpisa na administrativnim ustanovama i putnim natpisima (jednako kao i komunikaciju sa službenicima lokalne samouprave), u slučaju da broj nosilaca određenog manjinskog jezika iznosi više od 20% u komuni i županiji.

Na popisu iz 2002. pojavljuje se kategorija „hrvatski“ jezik kao maternji (na ranijim popisima je korišćen termin „srpskohrvatski“). Statistički gledano, oblasti koje naseljavaju Hrvati su kompaktne u županiji Karaš-Severin: pripadnici ove grupe prelaze 60% stanovništva u komuni Lupak (*Lupac*) i Karaševo (*Carașova*). Ova značajna koncentracija je omogućila i primenu zakona: 85% Hrvata koriste sva prava predviđena zakonom. U 76 naselja u kojima živi preostalih 15% stanovnika koji govore hrvatski jezik

¹ Sa terena jugoistočne Evrope objavljuju se sve više i radovi čija je tema vidljivost manjinskih jezika kao rezultat tekuće jezičke politike. Objavljeni su, tako, i prvi rezultati istraživanja vidljivosti vlaških govora u Srbiji (Huțanu/Sorescu Marinković, 2016), kao i govora Banatskih Bugara (Сикимић/Номаћи, 2016).

² Na Radio Rešici od 2012. godine postoji emisija na hrvatskom jeziku u okviru koje se može čuti i karaševski govor. Saradnici mesečnog časopisa „Hrvatska graničica“ (u celini dostupan na internetu) počeli su da objavljuju članke na karaševskom govoru tek od 2015. godine.

njihov procenat je toliko nizak da oni uopšte ne mogu da koriste svoja jezička prava. Nažalost, izveštaj departmana za interetničke odnose vlade Rumunije (Horvát et al, 2006) koji prati primenu ovog zakona ne sadrži podatke za komunu Lupak, ali konstatuje da u naselju Karaševo postoje dvojezične table i da se hrvatski jezik može koristiti u opštini i kod matičara, kao i u oglasima od javnog značaja (Horvát et al, 2006: 51– 53). Zbog izostanka podataka za komunu Lupak, ovi zvanični statistički podaci nisu reprezentativni za hrvatsku manjinu u celini (nisu uključena čak četiri četiri karaševska naselja od sedam: Lupak, Ravnik, Klokočić i Vodnik).

Terenska dokumentacija

Antropološko-lingvistička terenska istraživanja Karaševaka na osnovu kojih je nastao ovaj prilog, obavljena su u dva navrata tokom oktobra i novembra 2015.³ Istom prilikom snimljena je i dokumentaciju o karaševskom jezičkom pejzažu, odnosno dokumentovanje javnih natpisa u karaševskim selima i posebno natpisi na nadgrobnim spomenicima.⁴ Nažalost, ova dokumentacija nije kompletna za svih sedam karaševskih naselja, samo su tri dokumentovana u celini: najveće naselje, Karaševo, koje je istovremeno i opštinski centar i sedište hrvatske zajednice u Rumuniji (11. oktobra; zatim 9. i 10. novembra, kada su snimljeni svi javni natpisi i natpisi na nadgrobnim spomenicima); kao i naselja Ravnik (8. oktobra) i Vodnik (10. novembra). U Lupaku su javni natpisi fotografisani 10. oktobra, ali ne i lokalno groblje, a u Nermedu (9. novembra) dokumentovano je samo groblje. Nepotpuni su i podaci za naselje Klokočić: 10. oktobra snimljeni su samo pojedini nadgrobni spomenici, a u naselju Jabalče istraživač uopšte nije radio, što je svakako veliki nedostatak jer bi upravo eventualna pisana dokumentacija karaševskog govora iz Jabalče (u kome Karaševci danas govore rumunski) bila vrlo značajna iz ugla jezičkog pejzaža.

Jezik javnih natpisa u Karaševu

Rezultati autorovih istraživanja iz 2015. godine pokazali su da je rumunski jezik u karaševskim naseljima vidljiv u svim varijantama: standardni rumunski – na javnim natpisima što uključuje i neformalno pisanje bez dijakritika koje je postalo uobičajeno u savremenoj Rumuniji, dok se dijalekatske varijante često koriste na nadgrobnim spomenicima.

³ Istraživanja su obavljena u organizaciji gospodina Ivana Birte i prof. Saše Nedeljkovića zajedno sa studentima antropologije Filozofskog fakulteta u Beogradu.

⁴ Folkloristički i lingvistički rezultati istraživanja zapisa na spomenicima na karaševskim grobljima objavljeni su u prilogima Sikimić, 2016 i 2017.

Na javnim mestima postoje dvojezični rumunsko-hrvatski zvanični natpisi uz vizuelne simbole rumunske državnosti, na primer, u gradu Karaševu, sa doslovnim prevodom na hrvatski rumunskih institucija koje nemaju svoje ekvivalente u hrvatskoj državnoj upravi (kao što je to „Dobrovoljna služba za hitna stanja“):

ROMÂNIA
RUMUNJSKA
JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN
ŽUPANIJA KARAŠ-SEVERIN
SERVICIUL VOLUNTAR PENTRU SITUAȚII DE URGENȚA
CARAȘOVA
DOBROVOLJNA SLUŽBA ZA HITNA STANJA
KARAŠEVO

Na ulazu u zgradu opštine Karaševo postoje dve table, takođe sa vizuelnim simbolom rumunske državnosti. Hrvatski natpis na tabli sadrži jednu skoro uobičajenu grešku za Karaševce ekavce (stoji *vjeće* umesto *vijeće*):

ROMÂNIA / JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN / CONSILIUL LOCAL /
AL / COMUNEI CARAȘOVA
RUMUNJSKA / ŽUPANIJA KARAŠ-SEVERIN / MJESNO VJEĆE /
OPĆINE KARAŠEVO

ROMÂNIA / JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN / PRIMĂRIA
COMUNEI CARAȘOVA
RUMUNJSKA / ŽUPANIJA KARAŠ-SEVERIN / OPĆINA
KARAŠEVO

Dvojezične table su i na osnovnim školama, zatim na zgradama katoličke crkve, na prostorijama zastupnika u rumunskom parlamentu, prostorijama Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj i časopisa „Hrvatska grančica“.

Dvojezični (hrvatsko – rumunski) natpisi nalaze se i na 18 spomenika znamenitim Karaševcima (sa fotografijama na porcelanu i kratkim biografijama) od crnog mermera u vidu otvorene knjige, pod nazivom „Aleja velikana“. Ove spomenike je 2011. godine postavila Zajednica Hrvata.

Dvojezičan je i natpis na spomeniku Karaševcima iz naselja Karaševo, Jabalče i Nermić, poginulim u Prvom i Drugom svetskom ratu, podignutom u Karaševu 2007. godine. Sva imena poginulih pisana su hrvatskom ortografijom, a uz svako ime stoji kućni broj (kakva je inače tradicija u Banatu). Neke upotrebljene lekseme su karaševske, tako, na primer, termin za 'rat' – *boj* (umesto *rat*) i – *opština* umesto hrvatskog *općina*:

NA SPOMEN PALIMA / IZ KARAŠEVSKJE OPŠTINE (KARAŠEVO / JABALČE I NERMIĆ) U PRVOM (1914–1918) I DRUGOM (1941–1945) SVJETSKOM BOJU.

Na spomeniku zatim slede prigodni stihovi na karaševskom govoru autora Milje Radana (starog).

I spomenik podignut u Lupaku poginulim Karaševcima u Prvom i Drugom svetskom ratu, napisan na hrvatskom jeziku, u jednoj istoj reči sadrži karaševski oblik lokativa prideva muškog roda, uz još jednu potvrdu nesigurnog poznavanja hrvatske standardne ijekavice (*svijetskim* umesto *svjetskom*):

VJEČNI POKOJ PALIM BORCIMA U I I II SVIJETSKIM RATU

Osim zvaničnih dvojezičnih tabli, hrvatski standardni jezik koristi se na natpisima na stubovima križnog puta u Karaševu (podignutim 2008. godine), zatim na kalendarima u crkvama i na novijim natpisima na nadgrobnim spomenicima, povremeno sa elementima karaševskog govora.

Natpisi na hrvatskom jeziku (sa elementima karaševskog govora) stoje i uz velike panoje sa fotografijama muzičara na pozornici u centru naselja Karaševo:

1. NAŠA FANFARA (DUVAŠKI ORKESTAR 1935–1947)
2. NAŠ TALENTIRANI RAPSOD (1967–1980), DURED MIHAJLA (MALUL-MARAJA)
3. NAŠ MALI OREKESTAR (1967–1980)
4. GRUPA OŽENJENIH POPJEVAČA, 1974. (NA „DAN LILIČA“)

Latinski jezik je još uvek prisutan na starim sakralnim spomenicima, iako je danas hrvatski jezik uveden u sve karaševske crkve. Tako na stubu ispred crkve Uzvišenja blažene djevice Marije u Karaševu stoji natpis na latinskom jeziku (u pitanju je katolička molitva u čast bezgrešnog začeca).

Tota pulchra est Amica mea, et macula non est in Te.

Ispod ovog natpisa se, takođe na latinskom, pominje darodavac spomenika: Sumtibus et expensis Caroli Rosenegger erecta anno 1872 (postoji greška u latinskom tekstu, trebalo bi Sumptibus et expensis, „trudom i troškovima“).

Mađarski jezik (nekada zvaničan jezik ovog dela Banata u Austrougarskoj), postoji samo na starim nadgrobnim spomenicima, jednako je i nemački jezik danas praktično nevidljiv, osim na starim nadgrobnim spomenicima, kao i na recentnim grobnim priložima donetim iz inostranstva budući da je za savremeno Karaševo karakteristična masovna radna migracija u zemlje Evropske unije.

Karaševski govor vidljiv je samo na nagrobnim natpisima, i na očigledno starijim naslovima ilustracija križnog puta na zidovima crkve u Lupaku, o čemu će biti više reči u nastavku.

Zapisi karaševskog govora

Postojeća rešenja grafičkog beleženja karaševskih govora su vrlo različita. Stariji izvori primenjivali su njima bliske grafičke sisteme: Jovan Živojinović (Живојиновић, 1907), u članku štampanom ćirilicom karaševske tekstove beleži uglavnom običnom latinicom, ali nekada koristi i ćirilicu. Ljubomir Miletić (Miletić, 1903) u svojim zapisima karaševskog govora dosledno koristi latinicu (cela studija je inače napisana na nemačkom jeziku), a ruski lingvista Polihronij Agapijevič Sirku, koji je praktično u isto vreme sa Miletićem obavljao terenska istraživanja u Karaševu, u svojoj studiji o govoru Karaševaca, napisanoj na ruskom jeziku (Сырку, 1899), karaševske primere navodi (uglavnom) na srpskoj ćirilici, uz neka grafička rešenja preuzeta iz ruske ćirilice.

Rumunski dijalektolog Emil Petrović (Petrovici, 1935) u svojoj transkripciji primenjuje dosledno dijalektološki princip, ali se od drugih lingvista razlikuje svojim viđenjem karaševskog poluglasa. Pavle Ivić i Aleksandar Mladenović objavljuju transkripte karaševskih tekstova po dijalektološkim pravilima (Ivić/Mladenović, 1960). Jednako postupa savremeni hrvatski dijalektolog, Josip Lisac, u poglavlju posvećenom govorima karaševskih Hrvata, u svom udžbeniku hrvatske dijalektologije (Lisac, 2003: 146–147, 151) koji koristi lingvističku transkripciju, a kao ilustraciju govora preuzima objavljene latinične dijalektološke transkripte Ivića i Mladenovića.

Dijalektološki sistem za transkripciju Mihaja N. Radana (Radan, 2000: 64–66), podrazumeva, na primer, u okviru vokalskog sistema grafičko beleženje otvorenog i zatvorenog e (*ɛ*, *e*), silabičkog l i r (*l*, *r*), označavanje poluglasa (*ɐ*) i semivokalno u (*u*). Ipak, u monografiji Радан, 2004, karaševski primeri dati su ćirilicom. Doslednu (latiničnu) fonetsku transkripciju za karaševske primere u svojom iscrpnom prikazu monografije Mihaja Radana koristi balkanolog Andrej N. Soboljev (Соболев, 2002).

Karaševac, folklorista Ivan Birta (Birta, 1993) u svojoj zbirci karaševske folklorne građe, za beleženje komplikovanog karaševskog vokalskog sistema unosi samo beleženje poluglasa (*ɐ*), svodeći vokalski sistem na srpski ili hrvatski standardni jezik. Poseban problem predstavlja objavljena transkripcija starih zapisa na karaševskom govoru koju Birta daje uz faksimile dokumenata iz perioda 1848–1930 (Birta, 1993: 373) a koja nije dosledna i verovatno predstavlja kompromis sa savremenom latinicom da bi se olakšalo

čitanje zapisa. Mala karaševska folklorna zbirka Save Ilića, zabeležena na terenu 1959. godine, takođe je štampana latinicom (Илић, 2006).

Miljana-Radmila Radan Uscatu (Radan Uscatu, 2014) objavljuje jednu karaševsku rukopisnu molitvu („Velika molitva”) napisanu mešavinom hrvatske ili srpske latinice i rumunske latinice. Odličnu ilustraciju ovakvog stanja ortografije Karaševaka sredinom 20. veka predstavljaju i privatna pisma na karaševskom govoru koje objavljuje Stevan Bugarski (Bugarski, 2008).

Savremeni zapisi karaševskog govora u časopisu „Hrvatska grančica” u celini odgovoraju hrvatskoj latinici, a tako i svi zapisi na karaševskim blogovima. Up. npr. sa sajta <http://www.carasova.net>

(30 December 2007): Mnogi su govorili će Komanda ne la da dobije novci kad ne ide zajedno s nekom strankom. Vica će ne bilo tako; ja i vici knez nesmo u niti jednoj stranci, smo u Zajedništvu, a pak naša općina je dobila najviše novci. Najviše od svih općina u žudecu. Znači, ne treba da budeš u nekoj stranci da bi dobio novci, treba samo da znaš de da počokćeš na vratu, a izgleda mi smo to znali.

U katoličkoj crkvi u Lupaku još uvek postoje karaševski natpisi ispod likovnog prikaza postaja križnog puta (u pitanju je uobičajenih 14 slika ili kipova koje prikazuju Hristove muke). U nastavku se donosi nekoliko autentičnih zapisa sa njihovim ekvivalentima na hrvatskom jeziku kakvi su inače uobičajeni u savremenim katoličkim crkvama:

II. Jsus uzima na sebe Križ. [hrv. Isus prima na se križ.]

III. Jsus prvi put pada pod Križom. [hrv. Isus pada prvi put pod križem.]

IV. Jsus ukobisi prižalostnu mater. [hrv. Isus susreće svoju svetu Majku.]

V. Simon od Cirenca pomoži Jsusu križnositi. [hrv. Šimun Cirenac pomaže Jsusu nositi križ.]

VI. Veronika pruži Jsusu ručnik. [hrv. Veronika pruža Jsusu rubac.]

VIII. Jsus laška vrišteće žene. [hrv. Isus tješi jeruzalemske žene.]

XIII. Jsus slimnut s Križa i metnut u krilu Marii. [hrv. Isusa skidaju s križa.)

Osim specifične latinične ortografije, ovi zapisi sadrže i tipične karaševske lekseme: *slimnuti* 'skinuti',⁵ *ukobiti* 'susresti',⁶ *vrištati* 'plakati',⁷. Umesto lekseme *rubac*, u Karaševu je uobičajeno: *peškir*.⁸

⁵ Up. karaševski folklorni zapis: Hajde, Ivo, čašu primni / I sa sebe tugu *slimni* (Birta, 1993: 161).

Zapisi na hrvatskom jeziku na nadgrobnim spomenicima na karaševskim grobljima javljaju se u novije vreme, uglavnom tek u 21. veku. Nedosledna upotreba ijekavice na sledećem spomeniku ukazuje na činjenicu da hrvatski jezik nije u celini usvojen u karaševskoj zajednici iako je danas službeni jezik karaševske zajednice u Rumuniji i zvanični jezik Katoličke crkve u karaševskim naseljima. Ekavski karaševski govor, koji se i dalje koristi u svakodnevnoj komunikaciji, dovodi do stvaranja ovakvih hibridnih tekstova (ijekavsko-ekavskih), kao na jednom relativno novom spomeniku iz Nermeda (spomenik je nastao u drugoj polovini 2005. godine ili kasnije):

OVDE POČIVA U MIRU / MOŢOCA MARIA / ROĐENA 23
AUGUST 1954 / PREMINULA / 29 AUGUST 2005 / TVOJA ŽALOSNA
OBITELJ / PAMTIĆEMO TE ZAUVJEK / NEKA TI BOG OPROSTI
GREHE.

Ekavsku formu u gornjem primeru imaju i prilog za mesto *ovde* i imenica *greh*.

Jezički pejzaž Karaševa na internetu

Postoje dva karaševska internet sajta takođe na hrvatskom standardnom jeziku, jedan je privatni (<http://www.carasova.net>) a drugi je web stranica Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj (<http://www.zhr-ucr.ro>). Oba ova sajta (osim na hrvatskom i rumunskom) u novije vreme povremeno objavljuju i natpise na karaševskom govoru: na sajtu Zajedništva Hrvata u pitanju su uglavnom prigodni etnografski i folkloristički tekstovi, a na sajtu [carasova.net](http://www.carasova.net) – tekstovi na blogu Jakoba Domanjanca (Iacob Domaneanţ), pisani razgovornim funkcionalnim stilom. Zvučni karaševski pejzaž na internetu jednako je kompleksan: na sajtu Jutjub postoje emisije u kojima Karaševci govore rumunski (književni i dijalekt, zavisno od konteksta), a zatim književni hrvatski jezik (uglavnom u novinarskim metakomentarima) i karaševski.

Karaševski govor ipak je povremeno u zvaničnoj upotrebi kod predstavnika lokalnih vlasti, bar prema materijalu koji se može naći na kanalu

⁶ Up. u primeru karaševskog bajanja: *Podé Jovan i Jovanjasa, / I ukobiše ji Martin i Martinjasa* (Birta, 1993: 283).

⁷ Postoje broje potvrde ove lekseme u karaševskim folklornim tekstovima, npr.: *Otkide se lađa / Iz Budima grada, / Vrištala divojka / Tri dana i tri noći. / Pitala ju majka: / „Što vrištiš, divojko?* (Birta, 1993: 155).

⁸ Za ovaj leksički komentar i reviziju transkripta snimka sa Jutjuba autor duguje zahvalnost prof. dr Mihaju Radanu.

Youtube. Tako se na amaterskom snimku ukupnog trajanja 28.25 minuta (<https://youtu.be/mlbunqgq1KI>, snimak postavljen 22. 5. 2016) može čuti obraćanje potencijalnim biračima jednog od kandidata za predsednika opštine u Karaševu. Kandidat govori karaševski, bez obzira na upadljivu upotrebu rumunskih leksičkih neologizama i bez elemenata hrvatskog standardnog jezika:

„ ... Smo demarirali proceduru da se kupi dispensar, natrag od Pope i smo činili demers da se uzmu placove. Jedan plac onaj što je proti dispensara i jedan plac što je proti, što proti Zrnke. I druge rađe su se činile da može da funkcioniše komanda. Koji bi tel da zna poviše, molim vi dođete kod mene jel lam da vim kažem kako stoje stvari. Sad bi tel da vim kažem investicije koje ostanjivaju i treba da se traže novci. Ti novci treba da traži makar koj da dođe knez. Il budem ja, ili budu moji koleđi, ne problema. Je borba za rakord za kanalizare, to znači da se vežu domove za kanal. Voda, kanal, Nermiđ. Ovdejaja postoji, egzistiraju novci kod fonduri europene samo treba da svršimo prvo kanalizare i da imamo autorizaciju de funkcionare da možemo da dobijemo novci za te dve radnje. Imamo dokumentaciju za Kajć...“ (transkripcija video zapisa Biljana Sikimić).

[Pokrenuli smo proceduru da se kupi dispanzer, nazad od Pope i preduzeli smo korake da se uzmu placevi. Jedan plac, onaj što je pored dispanzera i jedan plac što je pored Zrnke. I druge radnje su učinjene da bi mogla da funkcioniše opština. Onaj koji bi hteo više da zna, molim vas, dođite kod mene pa ću vam reći kako stoje stvari. Sad bih hteo da vam kažem koje investicije ostaju i treba da se traži novac. Taj novac treba da traži bilo ko da postane predsednik. Ili ću biti ja, ili će biti moje kolege, nije problem. U pitanju je borba za ugovor o kanalizaciji, to znači da se kuće povežu na kanal. Voda, kanal, Nermiđ. Ovde postoji, postoji novac kod evropskih fondova, samo prvo treba da završimo kanalizaciju i da imamo dozvolu za korišćenje da možemo da dobijemo novac za ta dva posla. Imamo dokumentaciju za Kajć...]

Revitalizacija privatnog karaševskog jezičkog pejzaža podržana je novim elektronskim medijima – pre svega internetom, gde se mogu slušati emisije i u poslednje vreme – čitati novinski članci na karaševskom govoru. Kao poseban zadatak istraživačima još uvek ostaje istraživanje jezika fejsbuk komunikacije Karaševaka koje može dati konačan odgovor na pitanje o budućnosti karaševskih govora.

Literatura

- Birta, 1993: I. Birta, *Karaševci. Narodne umotvorine sa etnološkim osvrtom*, Bukurešt: Romcart.
- Bugarski, 2008: S. Bugarski, Primeri karaševskog govora, *Темишварски зборник 5*, Нови Сад, 159–170.
- Horvát et al, 2006: I. Horváth, R. RAȚ, K. VITOS, *Aplicarea legislației cu privire la drepturile minorităților naționale în România. Drepturi lingvistice în administrația locală. 2006 februarie-martie*. Departamentul pentru Relații Interetnice – Guvernul României. www.dri.gov.ro/cd-2006/index.htm
- Huțanu/Sorescu Marinković, 2016: M. Huțanu, A.Sorescu Marinković, Novi nadgrobnni natpisi na vlaškom u istočnoj Srbiji, *Фолклористика 1/2*, Београд, 27–42.
- Miletić, 1903: Lj. Miletić, Über die Sparche und die Herkunft der sogenannten Karašovaner in Süd-Ungarn, *Archiv für slavische Philologie XXV*, 161–181.
- Petrovici, 1935: Emil Petrovici, *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, Cluj: Universitatea regele Ferdinand I.
- Radan, 2000: M. Radan, *Graiurile carașovene azi. Fonetica și fonologia*, Timișoara: Uniunea sârbilor din România.
- Radan Uscatu, 2014: M-R. Radan Uscatu, *Botezul, nunta și funeraliile la carașoveni*, Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Sikimić, 2016: B. Sikimić, Jezički pejzaž Karaševaka: nadgrobnni spomenici, *Фолклористика 1/2*, Београд, 43–63.
http://folkloristika.org/site/assets/files/1080/sikimic_k.pdf
- Sikimić, 2017: B. Sikimić, Karaševski funenarni zapisi, u: I. Birta: *Karaševci. Narodne umotvorine sa etnološkim osvrtom*, (drugo izdanje, u štampi).
- Живојиновић, 1907: J. Живојиновић, Крашовани (Карашани, Карашевци). Белешке, народни обичаји и примери језика, *Летопис Матице српске 242/II*, 42–67.
- Ивић/Младеновић, 1960: П. Ивић, А. Младеновић, Крашовански текстови, *Зборник за филологију и лингвистику 3*, Нови Сад, 191–196.
- Илић, 2006: С. Л. Илић, *Музичко наслеђе Срба, Шокаца и Карашеваца у Румунији*, Нови Сад: Матица српска.
- Радан, 2004 М. Н. Радан, *У походе тајновитом Карашу, етнoлошке и фолклористичке студије*, Темишвар: Савез Срба у Румунији.

Сырку, 1899: П. Сырку, Наречие карашевцев, *Известия Отделения русского языка и словесности Императорской академии наук* 4/2, СПб, 641–660.

Соболев, 2002: А. Н. Соболев, Radan, Mihai N. Graiurile carașovene azi. *Fonetica și fonologia, Timișoara: Uniunea sârbilor din România* 2000. 328 p, *Јужнословенски филолог* LVIII, 89–109.

Biljana Sikimić

ЯЗЫК ПУБЛИЧНЫХ НАДПИСЕЙ В КАРАШЕВО

(Резюме)

Карашевцы сегодня проживают в семи населенных пунктах жудеца (уезда) Караш-Северин в Румынии. Не входя в противоречивые теории исследователей об этническом происхождении и лингвистической принадлежности карашевцев, из перспективы актуальной языковой политики считаем необходимым указать на то, что они сегодня заявляют о себе как хорваты и пишут исключительно на латинице.

Доклад основан на антрополого-лингвистических полевых исследованиях карашевцев, проведенных в октябре и ноябре 2015 г., когда были задокументированы надписи в общественных местах в карашевских населенных пунктах, и в особенности – надписи на надгробных памятниках.

Румынский закон о местной администрации (2001) гарантирует употребление двуязычных надписей на административных учреждениях и дорожных указателях (как и общение с чиновниками местного самоуправления), если количество носителей определенного миноритарного языка превышает 20% в коммуне, жудеце (уезде). В общественных местах в Карашове названия магазинов, реклама и различные коммунальные объявления написаны исключительно на румынском языке. Данные полевого исследования подтвердили существование двуязычных румынско-хорватских надписей на всех местных учреждениях и дорожных указателях, как и на общественных памятниках в Карашове и Лупаке. Стандартный хорватский язык используется на религиозных памятниках (например, на кальварии в Карашове) и в надписях, которые принадлежат «Обществу хорватов в

Румынии». На католических церквях в этой области все еще существуют надписи на латинском языке.

Если говорить о визуальном присутствии карашевского говора, из общественных мест он встречается внутри церкви в Лупаке, в надписях под религиозными изображениями. Карашевский говор более всего заметен в частно-общественном пространстве, т.е. на надгробных памятниках на всех обследованных карашевских кладбищах.

Ключевые слова: Карашево, лингвистический ландшафт, карашевский говор, хорватский язык, публичные надписи